

Daniel B. Fishman (1999). **The Case for Pragmatic Psychology**. New York: New York University Press.

Anmeldt af *Carsten René Jørgensen*, ph.d.stipendiat, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet

Den erklærede ambition med denne bog fra professor i klinisk- og organisationspsykologi ved Rutgers University Daniel Fishman er at være brobygger og bidrage til at overvinde ”kulturkampen” eller ”The science wars” (se evt. Best & Kellner, 1997:226ff) imellem de to herskende forskningsparadigmer i psykologien: positivismen (objektivismen) og hermeneutikken (relativismen). Ud fra en tredje pragmatisk position ønsker Fishman at nytænke psykologien og skabe en tradition for løsningsfokuserede enkeltcase studier, hvor man henter det bedste fra den positivistiske og hermeneutiske tradition. Dette er i sig selv en både prisværdig og meget omfattende ambition.

Bogen indledes med et historisk vue, hvor psykologiens opståen og legitimering som en videnskabelig disciplin knyttes tæt sammen med naturvidenskaberne, oplysningsfilosofien og udviklingen af den positivistiske forskningstradition. Samtidigt redegøres der for, hvorledes hermeneutikken og den postmoderne (social)konstruktivisme - især fra 1960`erne - er vokset frem – tildels som reaktion på en stadigt mere udbredt erkendelse af, at også de positivistiske videnskaber hviler på en række mere eller mindre implicite antagelser, der ikke kan leve op til de i øvrigt stillede krav om empirisk dokumentation. Den positivistisk funderede forskning betragtes i denne forbindelse som en blandt flere mulige perspektiver på verden, der ikke legitimt kan gøre krav på en privilegeret adgang til erkendelse. Hertil kommer den ofte fremførte – men dermed ikke nødvendigvis mere korrekte - påstand om, at de positivistiske videnskaber endnu ikke har bidraget afgørende til at løse menneskets psykologiske og sociale problemer. Det konkluderes, at positivismens ambition om at afdække universelle lovmæssigheder for menneskets natur, der efterfølgende kan være grundlag for konkret handling, har vist sig ude af stand til at give brugbare svar på menneskets sociale og psykologiske problemer – og at der følgelig er behov for at rekonstruere psykologien på et nyt grundlag.

Fishman vil ophæve den hidtidige adskillelse af psykologisk grundforskning og anvendt psykologi. Med afsæt i den amerikanske pragmatisme (James, Dewey, Rorty) argumenteres for, at det ikke er muligt at opnå et sandt, objektivt og universelt gyldigt billede af verden – enhver psykologisk teori er bundet til en konkret sammenhæng og en historisk kontekst og er således udtryk for et blandt flere mulige perspektiver, som nok kan være sandt i den konkrete sammenhæng, men ikke er udtryk for sandheden. Der tages afsked med sandhed som udtryk for en overensstemmelse imellem repræsentationen og det repræsenterede, og der argumenteres for, at sandhed knytter sig til det praktisk anvendelige i afgrænsede sammenhænge. Ambitionen om at afdække universelle lovmæssigheder om menneskets psykologi afvises til fordel for målrettet arbejde på at løse konkrete problemer og på at realisere konkrete mål.

Som en naturlig forlængelse af dette argumenteres for, at det primære mål for den psykologiske forskning må være at opbygge databaser af enkeltcase studier med detaljerede beskrivelser af, hvorledes man har forsøgt at løse konkrete problemer i konkrete sammenhænge. Fremfor laboratoriestudier og videnskabelige eksperimenter – hvor de opnåede resultater kun tilskrives minimal gyldighed, fordi de er opnået i en unaturlig og til lejligheden konstrueret kontekst – argumenteres for naturalistiske studier med betydelig sensitivitet for den kontekst, hvor de bearbejdede problemer er opstået og manifesteres. Sådanne casestudier inkluderer både fænomenologiske beskrivelser, kvalitative analyser og kvantitative data, hvor de kvantitative analysemetoder hentes i den positivistiske forskningstradition. Den afgørende forskel er, at de positivistiske metoder ikke indgår i et forsøg på at af- eller bekræfte en generel teori, men i en bestræbelse på at løse konkrete problemer her-og-nu. Når der anvendes forskningsmetoder fra den positivistiske tradition, er det altså ikke, fordi disse er bedst til at tegne et sandt og objektivt billede af verden, men fordi de repræsenterer en vel afprøvet vej til at opnå brugbar viden. Hertil kommer, at hvor de klassiske positivistiske forskningsmetoder dikterer en betydelig forenkling af den undersøgte virkelighed – for at kunne operationalisere og kvantificere det undersøgte udsnit af virkeligheden – da argumenterer pragmatikeren for, at der også inddrages metoder fra hermeneutikken, ligesom man generelt må bestræbe sig på at bibeholde sensitiviteten for ”den virkelige verdens” kompleksitet.

Selv om Fishman præsenterer sig som brobygger og ønsker at skabe dialog imellem hidtil svært forenelige traditioner inden for psykologien, fremstår hans bog primært som en kritik af den herskende positivistiske forskningstradition. Han har tydelig sympati for socialkonstruktivismen, lige som der bl.a. hentes inspiration i Foucaults ideer om, at enhver videnskab tjener bestemte interesser – og i Nietzsches perspektivismen. Dette betyder imidlertid ikke, at han blot gentager, den fra visse mere radikale humanvidenskabsfolk ofte fremførte, enøjede kritik af positivismen. Langt hen ad vejen redegøres loyalt for, hvad der kendetegner positivismens gruppestudieparadigme og hermeneutikkens casestudieparadigme – hvorefter det pragmatiske casestudieparadigme introduceres som en mellemposition, der henter elementer fra begge sider. Samtidig argumenteres for det helt indlysende – men ofte oversete – synspunkt, at man typisk kun kan blive klogere af, at undersøge et givent problem fra flere forskellige perspektiver – og at man så vidt muligt må undgå den ufrugtbare skyttegravskrig imellem forskellige forskningstraditioner. Dette behøver ikke – og må naturligvis ikke - betyde, at man giver afkald på krav om videnskabelig stringens, hæderlighed og disciplin.

Bogen afsluttes med en illustration af, hvordan det positivistiske forskningsparadigme har vist sig utilstrækkeligt i dels reformeringen af det amerikanske uddannelsessystem – dels i den psykoterapeutiske effektforskning. Og der argumenteres for, at man i langt højere grad bør satse på kvalificerede naturalistiske enkeltcase studier. Jeg kan ikke fuldt ud tage stilling til hans argumenter omkring den pædagogiske forskning, men hans kritik af den positivistiske psykoterapiforskning, når den er værst, står meget stærkt – også selv om hans fremlæggelse nok kunne være en anelse mere nuanceret og hans viden om feltet ikke synes helt opdateret. Han har ret, når han kritiserer dominerende tendenser inden for den psykoterapeutiske effektforskning for at reducere det psykoterapeutiske arbejdes kompleksitet, og det er i sandhed begrænset, hvor megen ny viden der er opstået af de terapeutiske skolars mangeårige forsøg på at dokumentere en marginalt bedre behandlingseffekt over for afgrænsede forstyrrelser (herunder forsøget på at opstille lister over såkaldt evidensbaserede behandlingsformer). Der er i høj grad behov for, at de ifølge deres natur reduktionistiske kvantita-

tive undersøgelser suppleres med velbeskrevne enkeltcase studier - der som en ikke uvæsentlig sidegevinst også har langt større appel til feltets praktikere og således kan medvirke til at indsnævre kløften imellem den psykologiske grundforskning og den anvendte psykologi. Dette betyder imidlertid ikke, at den positivistiske forskning er værdiløs – blot, at man, som ved al forskning, må være varsom i fortolkning og generalisering af sine resultater.

Fishmans bog er velskrevet, den peger på en række helt centrale problemer i psykologien, og den beskriver ansatserne til en mulig vej ud af disse problemer. Den kan derfor i høj grad anbefales til alle med interesse for den psykologiske forskning. For særligt udsatte grupper anbefales forudgående vaccination imod socialkonstruktivistisk infektion.

Litteratur:

Best S. & Kellner D. (1997). *The Postmodern Turn*. New York: Guilford.